

TÁRSADALOMISMERET

12. évfolyam

Éves Óraszám: 32

Célok és feladatok

Az önálló tematikával megjelenő, de más tantárgyak kereti között is oktatható új tárgy olyan tudásterületeken nyújt rendszeres ismereteket, amelyek közvetlenül segítik a diákok társadalmi beilleszkedését, és hozzájárulnak a tudatos életvezetés kialakításához.

A tárgy segíti a felkészülést a felelős társadalmi szerepvállalásra, a demokratikus közéletben való aktív részvételre, helyállásra a munka és az üzleti élet területén. Megismertet a jog alapelveivel, az állam intézményeivel, a társadalom életének legfőbb vonásaival, valamint a gazdaság működésével.

A lelki jelenségek és a társas viselkedés tudományos igényű megközelítése igen érzékeny életkorban nyújt támpontokat a tanulóknak a mindennapos élethelyzetekben való eligazodáshoz, személyiségük és kapcsolataik tudatos formálásához, s egyúttal a humán műveltség valamennyi területén jól használható elméleti alapokkal szolgál.

A tárgy bemutatja az ezredforduló nagy civilizációs változásait, a kultúra, a társadalom, a gazdaság és a természet világában zajló folyamatok rendszerösszefüggéseit. Korunk legégetőbb kérdéseiben segít eligazodni egy olyan nemzedéknek, melynek egyéni és nemzeti identitását már a globális integrációs fejlemények által meghatározott szellemi környezetben kell felépítenie.

A tantárgy elősegíti a lakóhelyi közösség múltjának megismertetését. Részletesen taglalja a több mint százéves múltra visszatekintő bányász kultúra hagyományainak elemeit, és azok szerepét a lakóhelyi identitástudat kialakításában.

Fejlesztési követelmények

Társadalomismeret

A társadalmi együttélés szabályainak tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása.

A jogérzék és a felelősségtudat együttes fejlesztése.

Az önálló életvezetés és meggyőződés kialakításához, a mások véleményének megértéséhez és tiszteletéhez szükséges kognitív és kommunikatív képességek kibontakoztatása.

Olyan közösségi magatartás kialakítása, melyben az autonómia és a szolidaritás igénye között összhangot teremt a felismerés, hogy a közjó előmozdítása, a mások iránti türelem és segítőkészség az egyén önmegvalósításának nem korlátja, hanem elengedhetetlen feltétele.

A demokratikus gondolkodásmód jellegzetességeinek ismerete.

Az önálló értelmezés, vizsgálódás és következtetés képességének elmélyítése a személyes tapasztalatok, valamint a hagyományos és modern információforrásokból származó ismeretek feldolgozásakor.

Gazdasági ismeretek

A vállalkozói szemléletű, az egyéni és társadalmi előnyök és kockázatok mérlegelésére képes gazdálkodói magatartás kibontakoztatása.

Az alkotó munka megbecsülésén, a hivatástudat fejlesztésén alapuló pályaorientáció elősegítése.

Gazdasági folyamatok és döntési helyzetek elemzéséhez szükséges ismeretek elsajátítása.

A gyártó a kereskedő és a fogyasztó különböző szemléletének megismerése.

A fogyasztói érdekek érvényesítés szerepe és lehetőségei.

Pszichológia

A lelki jelenségek vizsgálatának módszereiben s szempontjaiban szerzett jártasság az önreflexió képességének elmélyítését szolgálja. Fejleszti a kooperatív, kommunikatív, konfliktusok kezelésére képes magatartást. A képés során különös figyelmet érdemelnek az egyes életkorok, így a serdülő- és ifjúkor pszichológiai jellegzetességei.

E tanulmányok segítséget nyújtanak a nemi identitással kapcsolatos kérdések megértéséhez. Hozzájárulnak az öröm és szenvedés elviselésére érett, az alkalmazkodás és az önérvényesítés egyensúlyának kialakítására képes, reális önértékelésre és mások megértésére törekvő, felnőtt személyiség kialakításához.

Jelenismeret

A fejlesztési törekvések középpontjában itt a globalizáció kihívásaira válaszolni képes egyéni és kollektív magatartás alapjainak megteremtése áll. Ennek előfeltétele az új kommunikációs és kulturális környezetben való önálló tájékozódás képessége. A diákoknak meg kell ismerkedniük a modernizáció főbb trendjeivel és ellentmondásaival. A nemzeti és európai identitás értelmének és jelentőségének felfogása. A természeti környezetben az emberi beavatkozás hatására végbemenő változások társadalmi és gazdasági meghatározottságának sokoldalú értelmezése.

Tevékenységformák

Társadalomismeret

Kérdések önálló megfogalmazása a témával kapcsolatban.

A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.

Beszélgetés és vita egy-egy témáról.

A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése.

Saját vélemény érthető megfogalmazása.

Mások véleményének meghallgatása, érvelésük összefoglalása és figyelembevétele.

Döntési, vita- és konszenzus-teremtési helyzetek tanórai gyakoroltatása.

Egyéni és közös anyaggyűjtés, történelmi, jogi és irodalmi példák feldolgozása.

Az elemzésből levont következtetések, illetve különféle társadalmi összefüggések szóbeli kifejtése.

Információk gyűjtése könyvtárban, médiatárban, interneten.

A gyűjtött információk önálló rendszerezése, értelmezése.

Különféle társadalmi jelenségek összehasonlítása.

Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok, intézmények viselkedésének mozgatórugóiról.

Kérdések önálló megfogalmazása a témával kapcsolatban.

A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.

Beszélgetés és vita egy-egy témáról.

A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése.

Saját vélemény érthető megfogalmazása.

Mások véleményének meghallgatása, érvelésük összefoglalása és figyelembevétele.

Gazdasági ismeretek

Gazdasági szövegek olvasása.

Grafikonok, táblák elemzése.

Vita gazdasági problémák megoldási lehetőségeiről.

Önálló forrásgyűjtés gazdasági témákban.

Gazdasági tevékenységek tervezése.

Szituációs játékok (pl. felvételi elbeszélgetés, értékesítés).

Rövidfilmek elemzése.

Internetről céginformációk, pénzügyi információk, tőzsdehírek gyűjtése.

Pszichológia

Esettanulmányok, irodalmi művek és dokumentumok kultúrtörténeti feldolgozása, felnőttek, gyerekek tevékenységének vagy csoportjainak megfigyelése.

Önképzőkör jellegű munka, csoportviták, kommunikációs és együttműködési gyakorlatok.

Jelenismeret

Esetfeldolgozás, esetelemzés, értelmezés.

Egyéni és csoportos anyaggyűjtés, az információforrások kritikus kezelése.

Kurrens irodalom, sajtó, dokumentumok önálló feldolgozása.

Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása, a jelenségek összehasonlítása.

Társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából.

Társadalomismeret

Témakörök	Tartalmak
7 óra A társadalmi szabályok	A társadalmi együttélés szabályainak eredete és rendeltetése. Szokás, hagyomány, erkölcs, jog, illem.
Jogi alapismeretek	Az emberi alapjogok és kötelességek. A büntetőeljárás szereplői és főbb szakaszai.
Állampolgári ismeretek	Magyar Köztársaság állami és közigazgatásának intézményrendszere. Az alkotmányosság és a demokrácia alapelvei, működésük fő jellemzőit.
A család és a felnőtté válás	A család funkciói. Nemi szerepeket a családban és a társadalomban. Mentálhigiénés, és drogfogyasztás okozta problémákra és beilleszkedési zavarok a felnőtté válás életszakaszában
Kultúra, közösség	A nemzet, az állam, az etnikum, a többség és a kisebbség fogalma. A magyar nemzettudat fejlődésének sajátosságai.
A társadalmi viszonyok	A mai magyar társadalom rétegződésének főbb jellemzői. A helyi társadalom fogalma. A lakóhelyi közösség múltjának hagyományainak megismertetése, kiemelve a bányász hagyományokat.

Gazdasági ismeretek

Témakörök	Tartalmak
7 óra Vállalkozások szerepe, a vállalkozó	A vállalkozások fő ismérvei(kockázat, innováció, piac- és nyereségorientáció). A vállalkozókra jellemző és kevésbé jellemző tulajdonságok.
A gazdasági környezet	A pénz kialakulásának folyamata, a pénz jellemzőit, valamint a hazai bankrendszer felépülését. A gazdasági növekedés, stagnálás, foglalkoztatottság, munkanélküliség, infláció, külső, belső egyensúly, infrastruktúra fogalmai.
A marketing alapjai	A piac fogalma, jelentősége, a kereslet-kínálat törvényszerűségei. A marketingszemlélet és a stratégiai gondolkodás lényege.
A vállalkozás finanszírozása	A hitelezéssel kapcsolatos alapfogalmak (kamat, futamidő, fedezet, saját erő). A tőzsde, a részvény, a kötvény fogalma, a tőkepiac jelentősége.
Fogyasztó a piacgazdaságban	A fogyasztási, beruházási, megtakarítási lehetőségek háztartáson belüli példája. A fogyasztók alapvető jogai.
Nemzetközi kereskedelem	A külkerkedelem jelentősége és a nemzetközi kereskedelem korlátozó eszközeit (vám, kvóták, szubvenció, dömping)

Pszichológia

Témakörök

8 óra

A test és a lélek, az emberi én és a tudat

A kognitív funkciók

A beszéd és a kommunikáció

A motiváció, az érzelmek és az akarat

A szocializáció folyamata, a személyiség és a társas jelenségek

Lelki egészség és betegség

Tartalmak

Az egyéni tulajdonságok és a környezeti hatások dinamikus kölcsönhatásai néhány fontos képesség és tulajdonság (intelligencia, temperamentum, személyiségvonások) esetében.

A legfontosabb megismerő funkciók: (figyelem, emlékezet, gondolkodás) működése. A kognitív képességek fejlődésének legfontosabb állomásaival.

A verbális és nem verbális kommunikáció néhány válfaja. A tömegkommunikáció néhány fontosabb sajátossága.

A motiváció élettani szerepe és működése, a szükségletekkel fennálló kapcsolata. Az érzelmek motivációs hatásai.

A család és a szülői szerep jelenkori sajátosságai. A gyermek fejlődésének legfontosabb állomásai. A legfontosabb társas hatások (azonosulás, szociális tanulás). A társas alakzatok (pár, tömeg, csoport) legfontosabb jellegzetességeit,

A testi és lelki egészség néhány fajta értelmezése. A devianciák, az antiszociális viselkedés és lelki betegségek legfontosabb fajtáit.

Jelenismeret

Témakörök

8 óra

Az új gazdasági és társadalmi világrend

Kultúra és globalizáció

Az életmód átalakulása

A növekedés határai

Tartalmak

Az állandó növekedésre irányuló racionális gazdasági magatartás sajátosságai és veszélyeit a piacgazdaságban.

A globalizációs kihívások Magyarországi példái.

A legjelentősebb nemzetközi szervezetek.

Az információs társadalom fogalma, az információrobbanás társadalmi hatásai.

A pályaválasztás és a munkába lépés lehetőségeit, a mai Magyarországon.

A fogyasztói társadalom fogalma, előnyeit és hátrányait.

A család kulturális, gazdasági és társadalmi funkcióinak átalakulása a mai világban.

A gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre, a technikai civilizációra.

A népesség csökkenésének és elöregedésének problémái hazánkban és más európai országokban.

Egyéni és a társadalmi lehetőségek az üzleti szemlélet túlzásaiból eredő károk ellensúlyozására (pl. környezetvédő, segélyező programok, szervezetek bemutatása).

Év végi ismétlés

2 óra

Szemponatok a tanulói teljesítmény értékeléséhez

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magába foglalja. Ennek értelmében az értékelés kiterjed a tanuló tudására (ismereteire és képességeire), valamint a tanári képességre (didaktikai, metodikai eljárások és módok) egyaránt.

A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk, fogalmak, törvények, konvenciók, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, értekezés, átkódolás, transzformációs képességek.
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban.
- Önálló véleményalkotás, értékelés: magasabb rendű műveletek - analízis, szintézis, értékelés-kreativitás.

A tanuló előrehaladása szempontjából a következő értékelési események tervezhetők:

- Folyamatos számonkérés szóban, írásban és önálló feladatok alapján a tanítási órákon ellenőrzés céljából
- Évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (például a források használatának és értékelésének képessége) minősítés céljából
- Tematikus, témazáró feladatsorok, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak, a minősítés és a tanári folyamat kontrollja céljából
- Belső és külső vizsgák, amelyek a művelődési anyag súlyponti szempontjait és követelményrendszerét mérik, az ellenőrzés, a minősítés és a tanítási kontroll céljából